

10 centims

Número 10

LA RONDALLA DEL DIJOUS

Historia veritable Els pressecs

Per Lleó Tolstoi. — Il·lustració de Gil Baer

BARCELONA, «L'AVENÇ», RAMBLA DE CATALUNYA, 24

HISTORIA VERITABLE

En la ciutat de Vladimir hi havia un jove mercader que's deia Ivan Aksenov. Posseïa dugues botigues i una casa.

Ros, cabell riçat, la fisionomia simpatica, era amant de la gresca i de les cançons. De jove bevia una mica massa i, un cop alegrat, tot se n'anava en tavola. Ara, un cop va esser casat, va renunciar gairebé del tot a la beguda.

Un dia d'estiu, l'Aksenov va determinar anar a la fira de Nijni-Novogorod.

Va fer, doncs, els preparatius de viatge; i quan deia adeussiau an els seus,

— Ivan, — li va dir la seva dòna, — no marxis avui: creu-me a mi. He tingut un somni que es de mala estrugança per tu.

— Ja cònc de què tens por, tu, — va fer-li l'Ivan, posant-se a riure; — tu tens por que jo no faci alguna bestiesa a la fira.

— De què tinc por, jo mateixa no ho sé, — va respondre-li ella. — El cas es que jo he tingut un somni molt pesat. Me sorties tu, te treies la gorra, i els teus cabells eren tots blancs.

L'Ivan va esclafir altre cop una gran rialla i va dir:

— No es més que això? Això designa fortuna: no't

neguitegis, dòna. Guanyaré força diners per tu, i et portaré bells presents.

Dit això, va abraçar els seus i va posar-se en camí.

Tot fent via va trobar un mercader conegut seu. Varen baixar tots dos al mateix hostal pera passar-hi la nit. Després d'haver estat ensemble bevent-hi, se varen retirar pera dormir en dugues cambres tocant l'una a l'altra.

L'Aksenov no era gaire dormidor. Havent-se despertat a mitja nit, va resoldre aprofitar l'hora fresca pera continuar el seu viatge. Va anar a saccejar el postilló, que encara dormia, i li va manar que enganxés. En acabat va tornar a l'hostal, fosc com una gola de llop, va passar comptes amb l'hostaler, i va posar-se en camí altra vegada.

Al cap d'una quarantena de verstes va fer parada de nou en una posada pera fer menjar els cavalls i reposar-se una mica. En essent l'hora de dinar se fa preparar tè, s'asseu al portal, agafa la guitarra i se posa a tocar una passada.

En aquest entremig veu arribar una *troika*¹ amb els seus cascabells: un empleat del govern, acompanyat de dos soldats, posa peu en terra, i, acostant-se a l'Aksenov, li demana qui es, d'ont ve i ont va. L'Aksenov respon a les preguntes de l'empleat del govern, i després el convida a pendre un got de tè amb ell. Emperò l'altre li segueix preguntant:

— Ont has fet nit avui? Eres sol amb el mercader? Per què has marxat tant depressa de l'hostal?

Aquest interrogatori va fer extrany a l'Aksenov; ell conta tot lo que li ha succeït, i després afegeix:

— Emperò com es que'm feu totes aquestes preguntes? No soc pas un malfactor. Viatjo pel meu negoci i ningú té'l dret d'interrogar-me així.

El funcionari fa venir els soldats.

— Soc el comissari de policia, — diu ell, — i t'interrogo perquè'l teu company de nit ha estat assassinat. Ara m'ensenyaras tot lo que portes.

I, girant-se cap als soldats,

1) Carruatge de tres cavalls.

— Escorcolleu-lo, vosaltres, — els ordena.

Tots plegats entren a l'hostal. Fan portar el bagul i la maleta de l'Aksenov, els obren, ho escorcollen tot. I vet-aquí que'l comissari treu de la maleta un ganivet.

— Aquest ganivet, de qui és? — fa ell.

L'Aksenov mira l'objecte, i veu un ganivet encara brut de sang. L'han trobat dins la seva maleta: resta esglaiat i no sab lo que li passa.

— I d'ont ha sortit aquesta sang que hi ha al ganivet? — prossegueix el comissari de policia.

L'Aksenov vol parlar, emperò li es impossible de dir una paraula. A l'últim barboteja:

— Jo... no sé... jo... aquest ganivet... jo... no es meu...

Allavors el comissari que li diu:

— El mercader amb qui has passat la nit darrera ha estat trobat mort al llit. Ningú més que tu pot ser l'autor del fet. L'hostal era tancat per la banda de dins, i no hi havia sinó tu a l'hostal. Altrament, dins la teva maleta havem trobat aquest ganivet, encara brut de sang. I, després, tu portes escrit el crim a la cara. Vaja, vaja: confessa sense trigar més com ho has fet per matar-lo i quina quantitat li has robat.

L'Aksenov jura i torna a jurar que ell no es pas l'autor del crim; que, del moment que va acabar de pendre'l tè en companyia del mercader, no l'havia vist més; que'ls diners que té, 8.000 rubles, són diners seus propis; que'l ganivet no es d'ell; fa embuts, se torna groc, tremola d'esglai, com si fos culpable, i el comissari de policia mana als soldats que'l lliguin i que'l duguin a la troika.

Un cop ficat dins el carruatge, lligat de peus, l'Aksenov se va posar a plorar desesperadament. Li van pendre tots els diners i objectes que portava i el varen dur a la ciutat de més a la vora i el van ficar a la presó. Una enquesta fou oberta a Vladimir: els mercaders i els habitants de la ciutat van testificar tots l'honradesa de l'Aksenov, més que havés estat en la seva joventesa amant del vi i de les cançons. Després el van passar pel tribunal, amb l'acusació a sobre d'haver mort el mercader de Riazar i d'haver-li pres 20.000 rubles.

En aquest entremig veu arribar una troika...

La muller de l'Aksenov estava aterroritzada i com boja. Els fills eren petits i l'últim encara mamava de la mare. Els va agafar tots i se'ls va endur a la ciutat ont son marit estava pres. Van començar per negar-li'l permís pera veure'l; emperò ho va demanar amb tantes instancies, que a l'últim hi varen accedir.

Quan va veure l'Aksenov vestit amb l'uniforme dels presoners, carregat de cadenes, barrejat amb gent dolenta, va perdre'l coneixement i caure en terra, i va trigar algun temps a recobrar els sentits. Quan va tornar en si, va posar les criatures al costat seu, se va ajupir a la vora de l'Aksenov, li va contar tot lo que havia passat a casa, i li va fer preguntes sobre tot lo que li havia succeït an ell.

Ivan li va dir tot.

— I ara què farem? — va fer ella.

— Implorar el tzar, — va respondre l'Aksenov.

— Ja li he enviat una súplica, — va dir ella; — emperò, sens dubte, no ha arribat fins an ell.

L'Aksenov, aixafat, no va respondre.

— Te recordes — li digué sa muller — del somni que vaig tenir, i que tu m'hi apareixies amb els cabells blancs? No va ser un fals presagi. La desgracia te'ls ha fet tornar ben blancs, els cabells i la barba. Tu no t'havies d'haver mogut quan t'ho vaig dir.

I amb la mà li amanyagava'ls cabells.

— Ivan meu, estimat Ivan meu, — va fer ella; — digues la veritat a la teva dona. Oi que has estat tu qui l'ha mort?

— Tu! Tu també t'ho penses això? — va dir l'Aksenov.

— I, tapant-se la cara amb les mans, se va posar a plorar.

En això va comparèixer un soldat: venia a avisar a la dona del pres que ja havia passat l'hora i que's retiressin ella i les criatures. L'Aksenov va abraçar els seus i els va dir adeussiau per l'última vegada.

Altre cop sol, va anar rumiant la conversa que acabava de tenir amb sa muller. I pensant que ella també'l creia culpable, que ella també li havia preguntat si com de fet era ell el matador, va exclamar:

— Déu solament sab la veritat. An ell haig d'implorar. Tinguem fè en la seva misericordia.

I d'aquell moment endavant no va enviar més instances, va allunyar del seu cor tota esperança i no va pensar sinó en pregar a Déu.

El dia de la vista de la causa va venir; l'Aksenov fou condemnat a lo knut de primer, i després a treballs forçats. La sentència fou executada: va rebre les fuetades; després, quan les nafres foren cicatrisades, va esser deportat a Siberia amb altres presidaris.

Vintissis anys visqué a Siberia, amb treballs forçats. Els cabells se li van tornar blancs com la neu, sa llarga barba's va anar emblanquint, va perdre tota la seva alegria d'altre temps. Se li va anar encorbant l'esquena, començant ja a caminar amb pena. Parlava poc i pregava sovint.

Dins el calabòç havia après de fer bòtes. Així va guanyar prou pera comprar un martirologi; ne llegia algunes pàgines, sempre que a la presó hi havia prou claror.

Els empleats l'apreciaven a causa del seu caracter docil; i els seus companys, plens de consideració i d'afecte per ell, l'anomenaven sempre «avi» i «home de Déu». Ell era qui s'encarregava de trasmetre llurs requestes a l'autoritat, sempre que havien de demanar alguna cosa, i an ell era a qui prenién per arbitre de llurs qüestions.

No li venia cap notícia de casa seva; no sabia ni si la seva dona ni els seus fills eren vius o morts.

Vet-aquí que un dia van arribar al presidi una colla de deportats nous. Els antics feien preguntes als acabats d'arribar, demanant-los de quines ciutats, de quines viles eren, i per què'ls havien condemnats. L'Aksenov s'estava allí com els demés, amb el cap acotat, escoltant lo que deien els uns i els altres. Entremig dels presos nous se trobava un vellercaç d'una seixantena d'anys; duia la barba grisa retallada. Estava contant les causes de la seva condemnaçió.

— Ara us diré per què soc aquí, germans meus, — feia ell. — M'han condemnat sense motius. Jo m'estava desenganxant el cavall d'un trineu. M'han agafat, acusant-me de lladre. «Jo ho feia no més que per poder anar més depressa, — els vaig dir. — Ja ho veieu que he deixat anar el cavall... Altrament, jo conec el postilló: es amic meu.

... vestit amb l'uniforme dels presoners, carregat de cadenes...

Amb això, jo no he fet cap mal...» «No, no, — varen fer ells; — tu l'has robat aquest cavall.» Emperò aont, i quan l'havia robat, això sí que no ho podien dir. Es veritat que jo n'havia fet de tant grosses que no'n feia poc de temps que ho mereixia venir-hi aquí a Siberia; emperò mai m'havien sorprès en el moment del fet. I vet-aquí que ara m'envien aquí contra tota llei. S'ha de tenir paciència. Altres cops ja m'hi han dut a Siberia i no m'hi estat gaire temps.

— De quin país vens? — li pregunta un.

— De la ciutat de Vladímir. Soc un botigueret d'aquella

ciutat. Me dic Makar, i de nom de familia Semenovitch¹.

Aquestes paraules varen fer alçar el cap a l'Aksenov, el qual va preguntar:

— Diga-m, Semenovitch: no hauries pas sentit parlar, a Vladimir, dels Aksenov, els mercaders? Que encara n'hi ha algun de viu?

— Ja ho crec que n'he sentit parlar! Són uns comerciants rics, anc que llur pare hagi estat enviat a Siberia. Ne deu haver fet alguna com nosaltres perdonam.

A l'Aksenov no li agradava gaire parlar de la desgracia que havia tingut. Se va contentar sospirant i dient:

— Jo, si visc a presidi vintissís anys ha, es pels meus pecats.

— I per quins pecats?—pregunta en Makar Semenovitch.

— Sens dubte jo m'ho mereixia, —respongué simplement l'Aksenov.

No va voler explicar-se més. Els seus companys sí que varen contar an els novells les causes de la seva condemna: com i de quina manera, mentre's dirigia a la fira de Nijni-Novogorod, un desconegut havia assassinat un mercader i havia amagat dins la maleta de l'Aksenov un ganivet brut de sang, i com aquest havia estat condemnat injustament per aquella mort.

Aquesta nova va regirar tot en Makar Semenovitch. Se va mirar l'Aksenov, i, donant-se cops als genolls amb les mans, se va posar a dir:

— Un miracle! Un verdader miracle! Oh comparet meu, que vell t'has tornat!

Havent-li demanat per què s'extranyava d'aquella manera, i ont havia conegut l'Aksenov, en Makar, sense contestar aquesta pregunta, va dir simplement:

— Es un miracle, germans meus, que la sort ens hagi reunit tots dos en aquest presidi.

Aquestes paraules feren presumir a l'Aksenov que tenia davant d'ell el veritable assassi.

— Que te n'havien parlat d'aquest fet abans d'ara,

1) Es a dir, fill de Semen.

—digué an en Makar. —o es que tu m'has vist en alguna altra banda fòra d'aquí?

—Ben nèt que me n'han parlat: la terra es plena d'orelles¹. Però, ui!... No'n fa pocs d'anys que això va passar! I, si t'haig de dir la veritat, no'm recordo pas de lo que me'n van dir. — respongué en Semenovitch.

—Potser has sentit dir qui va ser qui va matar el mercader? — va preguntar l'Aksenov.

En Makar va esclatar a riure.

—Qui va matar el mercader?—digué ell. —Sens dubte va ser aquell a qui li van trobar el ganivet a la maleta. Si per cas va ser un altre qui va amagar el ganivet en el teu equipatge... si no va ser agafat, no es pas ell l'assassí. I, després, veïam com s'ho hauria endagat pera amagar el ganivet dins la teva maleta, si tu hi tenies el cap a sobre? Te n'hauries adonat.

Sentint això, l'Aksenov ja no va dubtar més: en Makar era l'home que havia assassinat el mercader. Se va aixecar i's va allunyar. I no va poder aclucar l'ull en tota la nit.

Un gran aclaparament se va apoderar de tot ell. Va tenir somnis en gran. Tant aviat era la seva dona qui se li apareixia tal com l'havia vista en el moment de la seva partença cap a la fira de Nijni-Novogorod; era ben bé ella, la seva mateixa fisionomia, els seus mateixos ulls; sentia la seva veu i les seves rialles. Tant aviat veïa'ls seus fills com eren allavors, petitets, l'un mamava, l'altre estava jugant en el seu llitet. Tant aviat era ell mateix que veïa, tal com era en aquell moment, trempat, jove, assegut, amb la guitarra a la mà, al portal de l'hostal ont va ser agafat; i tota la seva desgràcia anava tornant a passar per davant dels seus ulls: la plaça infamant ont havia estat batut amb lo knut, i el butxí, i la purria que'l voltava, i les cadenes, i els presidaris, i els seus vintissis anys de presidi, i la seva vellesa miserosa. I vinga caure dins d'una tristesa mortal.

—I es aquest malvat qui té la culpa de tot! — anava pensant.

An aquesta idea, li entrava un furor tal contra en Makar, que adhuc se sentia resolt a morir merè se pogués venjar. Passava nits i nits fent oració, sense, perxò,

poder conseguir calmar-se. De dia fugia den Makar i no se'l mirava mai.

Així van passar dugues setmanes. La són fugia de l'Aksenov, i el seu neguit, el seu desfici eren tals, que no podia estar ni un moment quiet. Una nit, que ell anava així d'un cantó a l'altre de la presó, va veure caure terra de darrera d'un dels llits de pots i bancs. Allavors va voler enterar-se de lo que succeïa, i's va aturar. De des-sota'l llit va sortir brutalment en Makar Semenovitch, i va fixar els ulls esparverats en l'Aksenov. Per no veure-l, l'Aksenov volia seguir el seu camí; emperò l'altre li va agafar vivament la mà i li va dir que estava obrint un forat a la paret, que cada dia se n'enduïa la terra amagada dins de les seves botes i la llençava al carrer quan sortia per anar al treball.

— Que'm guardis el secret, — li va afegir, — i ens escaparem tots dos. Si dius un sol mot, seré bastonejat fins que la sang ne ragi, emperò'm venjaré: te mataré.

Davant de l'home que havia estat la seva perdició, l'Aksenov se va sentir trasbalsat per un excés de rabia. Va enretirar la mà i va dir:

— No vui fugir jo, i tu no tens cap necessitat de matar-me, perquè no'n fa poc de temps que m'has mort! En quant a denunciar-te, Déu decidirà.

L'endemà, quan els presidaris eren duts al treball, els soldats sorprengueren en Makar com estava llençant la terra que portava a dins de les botes. Van anar mirant per la presó i van trobar el forat. El director, avisat, va arribar, i va interrogar els presos pera saber qui havia fet el forat. Ningú ho sabia. Aquells qui eren dins del secret no van voler denunciar en Makar, sabent molt bé que'l seu castic hauria estat ser bastonejat fins que la sang ne ragés.

Allavors el director, girant-se a l'Aksenov, va dir-li:

— Escolta, vell: tu ets un home just. Davant Déu, diga-m qui ha estat que ha fet aquest forat.

En Makar Semenovitch tenia les seves mirades fixes sobre'l director, sense que la més petita emoció li aparegués a la cara, sense tombar gens el cap pera mirar l'Ak-

senov. Aquest estava violentment corprès: les mans i els llavis li tremolaven, no podia articular ni una paraula.

«Callo! — pensava. — Per què? Per què haig de perdonar l'home que m'ha perdut? Me venjaré del meu llarg suplici... El denuncio?... Sí; però a cops de fuet la sang li anirà esguena avall... I si no es l'assassí, com me penso?... I, d'altra part, quin consol me donarà això?»

El director va tornar a fer la pregunta.

L'Aksenov, havent-se mirat en Makar Semenovitch, va respondre allavors:

— M'es impossible de dir-ho, noble senyor: Déu m'ho prohibeix; i no ho diré pas. Feu de mi lo que vulgueu: vós sou qui maneü.

La nit següent, al moment que, allargat sobre'l seu llit de posts i bancs, l'Aksenov s'anava endormiscant, va sentir soroll: s'acostava algú i s deturava als peus del seu llit. Havent mirat fixament en l'obscuritat, regonegué en Makar.

— Què més vols de mi? — va dir-li l'Aksenov. — Què véns a fer aquí?

En Makar Semenovitch no responia. L'Aksenov s'incorporà, s'assegué sobre'l llit i digué:

— Què vols de mi? Vés-ten, o, si no, crido.

Llavors en Makar se va acostar encara més a l'Aksenov, i, inclinant-se cap an ell, va dir en veu baixa:

— Perdona-m, Ivan! Perdó!

— Perdó de què? — digué l'Aksenov. — Què t'haig de perdonar jo?

— Soc jo qui va assassinar el mercader; soc jo qui va amagar el ganivet a la teva maleta. Estava resolt a assassinar-te també; però al moment que t'anava a dar el cop vaig sentir soroll al cel-obert: vaig deixar el ganivet a la teva maleta i vaig fugir per la finestra.

L'Aksenov s'estava callat, no sabent què dir.

En Makar Semenovitch se va deixar caure en terra, s'agenollà davant de l'Aksenov i li va dir:

— Perdona-m, Ivan, en nom de Déu! Perdona-m! Me denunciaré jo mateix, confessaré que soc l'assassí del mercader, i a tu't deixaran anar i podras tornar-ten a casa teva.

— Tu ho trobes molt pla això, — va respondre l'Aksenov. — Fa ja massa temps que m'estic aquí patint. Ont podria anar, ara com ara? La meua dona? Es morta. Els meus fills? M'han oblidat. De casa ja no'n tinc: no sabria ont anar.

En Makar continuava prosternat, donant cops en terra amb el cap i dient:

— Ivan, perdó! Els cops de knut no m'han fet patir tant com contemplar la teua desesperació. I quan penso, no obstant, que tu has tingut pietat de mi, que no m'has traït!... Perdó, en nom de Crist! Perdona al miseriós maleit!

Les llagrimas den Makar Semenovitch van commoure l'Aksenov, el qual va posar-se a plorar. I digué:

— Déu te perdonarà. Potser jo soc cent cops més culpable que no pas tu.

I la seva ànima fou il·luminada d'una joia repentina. Ja no anyorava la llar, ja no desitjava deixar la presó: d'aquell moment ençà ja no pensava sinó en la seva última hora.

Malgrat el consell de l'Aksenov, confessà en Makar Semenovitch el seu crim. Quan va arribar a Sibèria l'ordre de donar la llibertat a l'Aksenov, acabava de morir.

ELS PRESSECS

EL mujic Tikon Kuzmitch, en essent a casa tornant de ciutat, fa venir els seus nens.

— Veieu — els diu — el bell present que us fa l'oncle Ephim.

I davant dels nens, que hi havien corregut, el pare obre'l paquet que havia dut de ciutat.

— Oh! Quines pomes més boniques! — fa en Vania, un noi et de sis anys. — Veies, mama, que vermelles!

— Això no deuen ser pas pomes, — diu en Serguei, el gran. — Mira la pell: es coberta d'una mena de pèl moixí.

— Això són pressecs, — els diu el pare. — D'aquesta mena de fruit no n'havieu vist mai. L'oncle Ephim ha fet pujar un presseguer en el seu ivernacle. Aquest arbre, — els diu — necessita escalfor, i en el nostre país no pot brostar ni donar fruit sinó dins dels ivernacles.

El terç fill de Tikon, Volodia, pren la paraula.

— Què es un ivernacle? — demana ell.

— És una casa gran amb parets i teulada de vidres, — respon el pare. — L'oncle Ephim m'ha explicat que'ls fan tot de vidres pera deixar passar el sol i rescalfar així les plantes. A l'ivern encenen dins l'ivernacle una estufa que manté sempre una calor igual... Dóna: agafa'l més gros d'aquests cinc pressecs; i pera vosaltres, fills meus, veus-aquí-ls altres quatre.

El vespre mateix, el pare diu als seus fills:

— Com trobeu aquest fruit?

— Jo, el meu l'he trobat tant sucós, tant fi, que n'he guardat el pinyol per plantar-lo en un test. Potser en sortirà un arbre ben bonic.

— Me penso que tu fores un bon jardiner. — respon el pare. — Tu ja t'ocupes de fer pujar els arbres!

— Jo, — diu el petit Vania, — el meu pressec l'he trobat tant deliciós, que he demanat a la mama que'm donés la meitat del seu. Emperò'l pinyol l'he llençat.

— Això vol dir que encara ets molt criatura, — fa'l pare.

— El pinyol que en Vania ha llençat, — salta'l fill segon, en Vassili, — jo l'he aplegat i l'he trencat entre dues pedres, car era molt dur. Dedins hi he trobat una atmetlla que tenia'l mateix gust que una nou, emperò era bastant amarganta. I he venut el pressec per deu kopecs: d'altra part, no valia pas més.

El pare va fer anar el cap i va dir:

— Tant mateix comences massa aviat a comerciejar. Que téns ganes de fer-te mercader?... I tu no téns res que dir, Volodia? Per què t'estas així tant callat? — pregunta

... l'he deixat a la vora d'ell i he fugit corrent. .

en Tikón a son fill tercer. — Que no era bo'l teu pressec?

— No ho sé pas, — respon en Volodia.

— Com es que no ho sabs? — replica en Tikón. — Que no te l'has menjat?

— L'he portat an en Gricha, — respon en Volodia. — En Gricha està malalt. Mentre jo li contava tot allò que tu'ns has dit dels fruits de l'oncle Ephim, mirava'l meu pressec amb uns ulls!... Allavors l'hi he donat; i com que no'l volia acceptar, l'he deixat a la vora d'ell i he fugit corrent.

En Tikón Kuzmitch va posar la mà sobre'l cap del noi, dient:

— Te serà retornat.

Traducció de J. CASAS-CARBÓ

La Rondalla del Dijous

No més val 10 centims cada setmana

SUSCRIPCIÓ ANYAL, 5 PTES.

Cada any formarà dos bonics volums de 424 pàgines cada un, profundament il·lustrats per diversos artistes

RONDALLES PUBLICADES

1. La Favera. La Carabaceta del pobre.
2. L'Abet.
3. L'hermosura del món. El rei i un carboner.
4. El Patufet.
5. El Castell de l'Amor. La montanya del Fai. La Tirote-lla.
6. La Dona d'Aigua. El Pastor de Middvai.

7. Espigueta de Mill. La dona que sempre trobava bé tot el que feia el seu home. El Gall.
 8. El vell i els dimonis. El mirall de Matsuyama. El vell que fa florir els arbres morts.
 9. Les flors de la boca. La noia de la sal.
 10. Historia veritable. Els pressecs.
-

El número 11 de la Rondalla serà:

LA WALKIRIA DEL VALLÈS. L'ESTUDIANT DEL REI

Per Francisco de S. Maspons i Labrós. — Il·lustració d'A. Saló

Compreu la

Biblioteca popular de "L'Avenç"

Literatura, Art, Historia, Teatre, Filosofia, etc.

S'HAN PUBLICAT JA 89 VOLUMS

Edició usual, 50 centims; en paper satinat, una pesseta

**FALTA
PAGINA**

FALTA
PAGINA

Van fer-se grosses bodes, i com ella tenia en son poder els tresors que s'amaguen dins la terra i els que, baixant del cel en forma de pluja, la feconden, aviat el mas fou ple de tota fortuna i abundancia.

Les espigues de blat se convertien en grossa pluja d'or

Van fer-se grosses bodes...

quan rajaven a l'era; tots els esplets eren ufanosos. I fins Déu, pera fer-los més feliços, els havia donat dos hermosos nois que eren la seva alegria.

A dalt de la montanya, en lo més isart d'ella, en la boscuria espessa, hi vivia en Joan de l'Os, mig home, mig fera, de niçaga de gegant, esperit del mal, envejós de tota benhaurança.

Quan van veuré la riquesa de que s'anava rublint el mas

de Viaplana, enfellonit, cridà als seus companys Bufim-bufaina i Gira-montanyes i els va dir:

— Envieu allí baix una furient tempestat, feu tremolar la terra, estimbeu penyals i roques, i acabeu amb tota aquella felicitat i ditxa.

Era'l mes de Maig, quan els prats floreixen i la rublerta espiga's gronxa al pes de sa riquesa.

La Dòna d'Aigua, que sempre vigilava, va veure amb temença eixir per damunt de la cinglera'l cap de nuvol. Se la va témer desseguida, i, cridant a tots els jornalers i moços:

— Apa, minyons, — va dir-los; — feu córrer la falç i segueu el blat, que sens ve la tempesta a sobre.

Tot el servei se llençà a la feina. Allò semblava una mar bronzenta de tanta lluentor d'eina. Aviat fou acabada la batuda.

Quan l'hereu se n'adonà va posar-se furiós que més no podia.

— Qui us ha fet segar, si 'l blat era verd encara?

— La mestressa'ns ho ha dit.

— Tu, tu? Ja no tindries de ser Dòna d'Aigua!

Desseguida va sentir-se un gran terratremol: la Dòna d'Aigua havia desaparegut.

La tempestat esclatà i la pedregada fou tant forta que no deixà res en peu, ni un bri d'herba.

Llavors l'hereu va conèixer el seu error.

Bé va pregar, bé va exclamar-se, però no'n va treure re: la seva dòna havia tornat a l'encantament de fada.

Els fills, pobres, no feien sinó plorar. Llur mare, al sentir-los, sen va condoldre, i, anant-los una nit a cercar, va endur-sels a la seva cova.

Quan l'endemà al matí l'hereu trobà que no hi eren,

deslliberà anar pel món a cercar-los i desfer l'encantament que la seva esposa i fills tenien.

Pujà montanya amunt vers ont era en Joan de l'Os; més, així que aquest va veure-l pujar, no feu més que esberlar, d'un cop de maça, un troç de cingle i deixar anar cap avall un estimball de roques, que van estemordir a l'hereu de Viaplana.

Desde'l fons del barranc ont va caure, sentí una veu dolça, d'infant del cel, del seu fill, que li deia:

—Pare: si voleu desencantar-nos, busqueu l'espasa de Sant Martí, aquella amb la qual un dia va partir la capa amb un pobre, i amb ella mateu an en Joan de l'Os.

L'hereu de Viaplana agafà coratge, i, aixecant-se, se posà a seguir el Vallès per si la trobava. Sant Martí tenia una capella a Sant Miquel del Fai¹, més una tempestat l'havia enderrocada i l'espasa era perduda.

Passà serrats, passà valls, se ficà per entre les bosqueries, furgant les revellides soques a veure si hi era; se llençà a seguir riberals i fondalades: en lloc va trobar-la.

La tempestat esclatà...

1) Avui hi es refeta.

Per fi, un dia arriba al peu del Montseny, afadigat i mig mort, a la porta de can Soler de Vilardell. Aqueix era un home bo, generós. Ell li féu la demanda. I veureu lo que va contestar-li:

—Quan a l'ivern el fred tot ho aclaparava i era tot blanc de neu, arribà a casa meva un vell, tot pobre i aparracat que feia llastima, i demanà almoina. Jo me n'anava cap al bosc a fer llenya, i per defensar-me de les feres duia la meva espasa. Al veure aquell home vaig condoldre-men i, deixant l'espasa a la porta, vaig ficar-me a dins per cercar un mos de pa. Quan vaig tornar a sortir, el pobre ja no hi era, i en lloc de la meva espasa n'hi vaig trobar una altra tota resplendent. La vaig voler provar, i d'un sol cop vaig partir un gros tronc d'arbre; la vaig tornar a provar, i, pegant a una roca, vaig estabellar-la pel mig en dos groixuts troços. No hi havia cap dubte: era l'espasa de Sant Martí, tant miraculosa.

El jove li contà la seva historia i li pregà que n'hi fes mercè d'ella.

—L'has de menester? Diga-m que no'n faras cap mal ús. Aquí la tens. Però ten compte, que també podria ser la teva desgracia.

El jove l'agafa desseguida i, ple de coratge, embesteix cap amunt vers la montanya ont era en Joan de l'Os.

Quan aquest va veure-l i reparà en l'espasa, va enardir-se, conjuminà tots els seus malefics i creà un drac d'espaventable forma.

Era groixut i fort, horrorós, d'escates de ferro i urpa esgarrifosa, amb cua de serp i llargues ales. Ni ·l Lluert de Sant Eudalt, ni ·l drac de Banyoles, ni ·l que va vèncer el gran Carlemany, podien comparar-se-li.

Així que ·l jove arriba a dalt li llença ·l drac a sobre.

Sort que aquest era valent i tenia fè en la seva espasa. La lluita fou horrible: botaven els palets de terra que semblava una forta pedregada; la polsaguera era forta i negra de tant espessa; el drac volia arrebatat el jove cap enlaire; més aquest, pres i tot entre ses urpes, va clavar-li l'espasa al mig del cor, i van caure tots dos, de l'alçada que eren, a terra.

Els espetecs del drac foren horrorosos, i donà tant forta sotragada al quedar mort, que, en mig de gran terratremol, tota la montanya, amb en Joan de l'Os i tot, s'esmicolà, anant tot plegat rostos avall, quedant solament la roca descarnada, que formava la seva ànima, en peu.

El jove va salvar-se, quedant dret sobre ella apoiat en la seva espasa;

La lluita fou horrible...

pegà amb ella un gran cop a la roca; aqueixa va partir-se, i van quedar al descobert els grans palaus i coves de les seves entranyes.

En la més grandiosa, al mig d'ella, dormida en llit de flors, hi havia la Dòna d'Aigua amb els seus fillets, un a cada costat.

A l'esclatar a dintre la llum del dia, la Dòna obrí els parpres, sentí l'alè de vida, despertà als seus fills i's dirigí vers l'hereu amb ànima commosa, plena d'amor i ditxa.

L'hereu estava sorprès de tanta ventura, no sabia lo que li passava: amb l'espasa encara a la mà donà una forta abraçada a la seva esposa. Malhauradament l'espasa era bruta de sang del drac, que era verinosa. N'hi va caure una gota al braç i desseguida va sentir-se ferit. Bé hi fou amatenta la seva esposa a aixugar-la, però res hi valgué: l'arbre d'antic tronc, de fornida soca, caigué mort.

La Dòna d'Aigua havia perdut sa antiga naturalesa, era dòna mortal, i amb els seus dos fillets va anar-sen cap al mas de Viaplana a conreuar la terra i a lluitar amb tots els quefers de la vida.

Havia finit l'edat de les encantaries, la de la força: entrava de ple la de la fè cristiana, de la civilització moderna.

L'ESTUDIANT DEL REI

UNA vegada era una noia filla d'una casa de pagès molt pobra. Tenia molta vivesa i sabia força de llegir. Un dia va pensar que era bona per alguna cosa més que per guardar cabres. Ella que's vesteix d'home, agafa un sarronet i se'n va a córrer món, sense saber ont anava.

Camina que caminaras, a l'últim, tota cansada, arriba a una font, i s'atura a reposar-hi. Veus-aquí que així que hi es, se li presenta una gran senyora, molt hermosa, i li diu:

— Aont vas, noia, per aquestes terres tota sola?

La noia, que anava molt ben disfregada d'home, al veure-s descoberta quedà tota parada; però, volent respondre a la senyora, va contestar-li, com si no hagués parat esment en lo que li havia dit:

— Soc un pobre estudiant que vaig pel món per si en alguna casa'm volen.

I la senyora que li diu:

— Sigues ben creienta i encomana-t bé a Maria Santíssima, que ella mai te deixarà.

Al mateix temps va donar-li un bastonet dient-li que'l

guardés bé, perquè podria venir el cas que li servís de molt, i que sempre que's trobés apurada no tenia de fer més que anar a la font i demanar-la, que ella l'ajudaria.

La noia estava molt contenta, i va anar pel món amb la vareta a la mà, preguntant a totes les cases que trobava si necessitaven un estudiant o bé en sabien alguna que'n busquessin. Enlloc en necessitaven. I la noia, camina que caminaras, a l'últim arribà a una masia, ont van dir-li que en el palau del rei en necessitaven.

Podeu comptar quin salt va fer-li 'l cor! No s'atrevia pas a anar-hi; però a l'últim s'hi va arriscar. S'hi dirigeix, demana'l senyor rei, el fan entrar, s'agenolla als seus peus i li demana si 'l vol pendre per estudiant del seu fill, perquè ja sabia que'n buscava. El rei va agradar-se tant de la seva figura que va quedar-sel, i, veient-lo després tant aixirerit i viu, fins va posar-li tota sa confiança, com que no's feia res al palau que no ho consultessin an ell. Però això fou la seva desgracia, perquè tots els criats van agafar-li enveja i van jurar fer-lo perdre.

Se'n concerten una de ben tramada i sen van al rei i li diuen:

— L'estudiant s'ha alabat davant nostre de que faria tornar nou tot l'aram vell que vostra majestat té a la cuina.

— Això ha dit?

— Més d'una i més de dugues vegades.

— Doncs, feu-lo pujar.

Van a buscar-lo, i quan es davant del rei, aquest li diu:

— Tu t'has alabat de que faries tornar nou tot l'aram vell de la meva cuina?

— Jo? No, senyor.

Però'ls criats insistien, i el rei que diu:

— Tu ho has dit, tu ho has de fer: t'hi va la vida.

FALTA
PAGINA